

**ХҮҮХЭД АСРАН ХАМГААЛАХ ЭЦЭГ, ЭХИЙН ХАРИУЦЛАГЫН ТУХАЙ
МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОН ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ
ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ, ТУРШЛАГА**

*А.Пагма, Б.Ариунжаргал, Р.Нургүл,
Д.Жигваагүнсэл, Ө.Мөнхтунгалаа*

1. МОНГОЛ УЛС

Хүүхдийн асран хамгаалагчийн хариуцлагын тухай асуудлыг дараах хууль эрх зүйн актуудаар зохицуулсан байна. Үүнд:

- Үндсэн хууль (1992),
- Гэр бүлийн тухай (1999),
- Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай (1999),
- Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай (2011),
- Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай (2014),
- Эрүүгийн хууль (2002),
- Хүүхдийн эрхийн тухай конвенц (1990).

Улсын Их Хурал, Засгийн газрын тогтоол хөтөлбөрүүд:

- Мянганы хөгжлийн зорилтод суурилсан Үндэсний хөгжлийн цогц бодлого, Улсын Их Хурлын 2008 оны №12 тоот тогтоолд (*Гэр бүлийн хөгжил, хүн ам зүйн бодлогын хүрээнд “гэр бүл бат бэх байх, үр хүүхэд аюулгүй орчинд эрүүл өсөж хөгжих”*);
- Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн оролцоог дэмжих хөтөлбөр (2008-2012), Засгийн газрын 2006 оны №283 тоот тогтоолд (*хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэдтэй эцэг, эх, асран хамгаалагч болон хүүхдийн төлөө ажил, үйлчилгээ эрхэлдэг ажилтны чадавхыг бэхжүүлэх, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн эцэг эх, асран хамгаалагчдыг нөхөн сэргээх эмчилгээний арга барилд сургах сургалт, сурталчилгааг өргөжүүлэх*);
- Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх хөтөлбөр (2007-2015), Засгийн газрын 2006 оны №282 тоот тогтоолд (*шинээр гэр бүл бологсдод зориулан гэр бүлийн үүрэг, хариуцлага болон жендерийн харилцааны чиглэлээр сургалт, сурталчилгааны ажлыг зохион байгуулах*) (7.2.4);
- Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрийг устгах үндэсний хөтөлбөр (2008-2014), Засгийн газрын 2011 оны 303 тоот тогтоол;
- Монгол Улсын Үндсэн хуулинд “хүүхэд төрүүлэх, асрах эрхтэй” (16.5) гэж заасан бол хүлээх үүргийн талаар “үр хүүхдээ өсгөн хүмүүжүүлэх нь иргэн бүрийн журамт үүрэг мөн” (17.2) гэж заажээ.

Гэр бүлийн тухай хуулинд эцэг, эх хүүхдээ хүмүүжүүлэхэд тэгш эрх эдэлж, адил үүрэг хүлээнэ. (26-р зүйл) Үүнд:

- хүүхдээ эрүүл чийрэг өсгөн бойжуулах, сэтгэхүйн хувьд төлөвшүүлэх;
- хүүхдээ асран хамгаалах, тэжээн тэтгэх;
- хүүхдээ үндэсний ёс заншил, уламжлалаа дээдлэх үзлээр хүмүүжүүлэх, түүнд суурь боловсрол эзэмшүүлэх, хөдөлмөрийн анхны дадлага олгох;
- хүүхдийн эрхийг хамгаалж, үүргээ биелүүлэхэд нь туслах;
- эцэг, эх нь хүүхдийн эрүүл мэнд, сэтгэхүй, ёс суртахууны хүмүүжилд хохирол учруулах, хүүхдэдээ хэрцгий хандах, эцэг, эх байх эрхээ зүй бусаар ашиглахыг хориглоно.

Эцэг, эх гэрлэлтээ цуцлуулсан ч үүрэг нь хэвээр үлдэнэ. Эцэг, эх үүргээ хэрэгжүүлэх журмыг тусгайлан тохиролцоогүй бол түүнийг шүүх тогтоодог. Хүүхдийн эцэг, эх нь эцэг, эх байх эрхээ хязгаарлуулсан, хасуулсан нь үүргээс чөлөөлөгдөх үндэслэл болдоггүй.

Эцэг, эх байх эрхийг дараах тохиолдолд хасдаг. Үүнд:

Эцэг, эх байх эрхээ урвуулан ашигласан /хүүхдээ хаях, санаатай төөрүүлэх, тарчлаан зовоох, худалдах, барьцаалах, биеийг нь үнэлэх, шунахай зорилгоор ашиглах, эрх зүйн зөрчилд татан оруулах зэргээр/, хүүхэдтэйгээ удаа дараа хэрцгий харьцсан, бэлгийн харьцаанд оруулахаар завдсан, оруулсан, сэтгэл санааны хүнд дарамтад байлгасан, хүүхдээ өсгөн хүмүүжүүлэх үүргээс санаатайгаар зайлсхийсэн, согтууруулах ундаа, мансууруулах бодис байнга хэрэглэдэг хүний эцэг, эх байх эрхийг шүүх хасаж болно. (30.1)

Гэр бүлийн тухай хуулиар зохицуулсан нэгэн чухал харилцаа бол хүүхдийг асран хамгаалах, харгалзан дэмжих, гэр бүлдээ авч асран хүмүүжүүлэх харилцаа байдаг. **Хүүхдийг асран хамгаалах, харгалзан дэмжих, гэр бүлдээ авч асран хүмүүжүүлэх** асуудал нь өөрөө онцгой тохиолдлуудад хэрэглэгддэг байна.

Дараах хүүхдийг асран хамгаалалтад авдаг. Гэр бүлийн хуулийн (63-р зүйлд)

Үүнд:

- Бага насны (14 нас хүрээгүй) бүтэн өнчин хүүхэд,
- Эцэг, эх нь хоёулаа иргэний эрх зүйн эрхийн бүрэн чадамжгүй буюу хязгаарлагдмал чадамжтай гэж тооцогдсон болон эцэг, эх байр эрхээ хязгаарлуулсан, хасуулсан хүний бага насны хүүхэд,
- Эцэг, эх нь хоёулаа удаан хугацаагаар эмнэлэгт эмчлүүлж байгаа, хорих газарт ял эдэлж байгаа зэрэг хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар хүүхдээ биечлэн тэжээн тэтгэх, асран халамжлах бололцоогүй хүний бага насны хүүхэд,

Дараах хүүхдийг харгалзан дэмждэг. Тус хуулийн (64-р зүйл)

Үүнд:

- Насанд хүрээгүй (14-18 хүртэлх насны) бүтэн өнчин хүүхэд,
- Эцэг, эх нь хоёулаа иргэний эрх зүйн эрхийн бүрэн чадамжгүй буюу хязгаарлагдмал чадамжтай гэж тооцогдсон болон эцэг, эх байх эрхээ хязгаарлуулсан, хасуулсан хүний насанд хүрээгүй хүүхэд,
- Эцэг, эх нь хоёулаа удаан хугацаагаар эмнэлэгт эмчлүүлж байгаа буюу хорих газарт ял эдэлж байгаа зэрэг аргагүй шалтгаанаар хүүхдээ биечлэн тэжээн тэтгэх, асран халамжлах бололцоогүй хүний насанд хүрээгүй хүүхэд,

14 хүртэлх насны хүүхдэд асран хамгаалагч, 14-18 насны хүүхдэд харгалзан дэмжигчийг томилдог. Бусдаар асран хамгаалуулж, харгалзан дэмжүүлж байгаа хүүхэд асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчийнхээ гэр бүлд амьдрах, сурч боловсрох нөхцөлөөр хангуулах, эсэн мэнд амьдрах, орон сууцандаа амьдрах эрхээ хэвээр хадгалах зэрэг хуулиар олгогдсон эрхийг эдэлнэ.

Асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчийг дараах журмаар тогтоодог:

- Эд хөрөнгийн зохих бололцоотой төрөл, садан буюу төрөл, садан бус хүний бичгээр гаргаж, нотариатаар гэрчлүүлсэн зөвшөөрлийг нь үндэслэн сум, дүүргийн Засаг дарга асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчээр тогтоох,
- Хэрэв асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигч тогтоогдоогүй бол хүүхдийг нас, эрүүл мэндийн байдлыг нь харгалзан хүүхэд асран хүмүүжүүлэх байгууллагад шилжүүлэх,

Асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчийг тогтоохдоо тодорхой шалгуурыг үндэслэл болгоно. Хэрэв эцэг, эх байх эрхээ хязгаарлуулсан болон хасуулсан, өөрөө бусдын асрамжинд байгаа, мансууруулах бодис, согтууруулах ундаа байнга хэрэглэдэг, хорих ял эдэлж байгаа болон эрүүгийн хэрэгт удаа дараа шийтгүүлсэн, үрчлэн авсан хүүхдээ өөрийн буруугаас буцаан өгсөн бол эдгээр хүмүүст хүүхдийг асран хамгаалуулах, харгалзан дэмжүүлэхээр өгөхийг хориглодог.

Хүүхдийг асран хамгаалж, харгалзан дэмжиж байгаа этгээд нь хүүхдийг хоол хүнс, орон сууцаар хангах, асран сувилах, хүүхдийн эрх, ашиг сонирхлыг хамгаалах, тухайн хүүхдийн мөнгөн хөрөнгө, үнэт зүйл, үнэт цаас, бусад баримт бичгийг банкинд хадгалуулах, эд хөрөнгийг нь хүүхдэд зориулан зарцуулах, өөрийн үүргийн талаар сум, дүүргийн Засаг даргад жил бүр тайлан өгөх зэрэг үүрэгтэй байдаг.

Харин хүүхдийг эцэг, эхэд нь буцаасан, хүүхдийг үрчлүүлсэн, эсхүл хүүхэд асран хүмүүжүүлэх байгууллагад шилжүүлсэн, хүүхэд насанд хүрсэн зэрэг тохиолдолд тухайн хүүхдийн өмнө хүлээсэн асран хамгаалах, харгалзан дэмжих үүрэг дуусгавар болно.

Хэрэв асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигч нь эрхээ урвуулан ашигласан, үүргээ зохих ёсоор биелүүлээгүйн улмаас хүүхдийг хараа хяналтгүй, эсхүл шаардлагатай тусламж үзүүлээгүй орхисон бол шүүх асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчээр тогтоосон шийдвэрийг хүчингүй болгож, шинээр асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчийг шинээр тогтоох асуудлыг зохих журмын дагуу шийдвэрлэдэг.

Эрүүгийн хуулинд эцэг, эх, асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчид хүлээлгэх хариуцлагын талаар дараах заалтууд байна. Үүнд:

- эцэг, эх, асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигч хуулиар хүлээсэн асран хамгаалах үүргээ шунахай зорилгоор урвуулан ашигласан, асран хамгаалж байгаа хүнээ хараа хяналтгүй байлгасан, шаардлагатай тусламж үзүүлэлгүй орхисон бол хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 5-50 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох, эсхүл нэгээс гурван сар хүртэл хугацаагаар баривчлах ял шийтгэнэ. (118.1)
- эцэг, эх, эхнэр, нөхөр, төрүүлсэн болон үрчилж авсан хүүхдээ тэжээн тэтгэх талаар гарсан шүүхийн шийдвэр биелүүлэхээс ноцтой зайлсхийсэн бол хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 51-100 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох, эсхүл гурваас дээш зургаан сар хүртэл хугацаагаар баривчлах ял шийтгэнэ. (120.1)
- хүүхдийг албадан болон хүчээр хөдөлмөрлүүлсэн бол хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 51-250 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох, эсхүл дөрвөн жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ (121.1) гэж тус тус заасан байна.

Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хуулинд “эх, эцэг хүүхэддээ нийгмийн үүрэг, хариуцлага, хүүхдээ өсгөн хүмүүжүүлэх хамтын эрх тэгш оролцоо болон жендэрийн эрх тэгш байдлын тухай ойлголт, хүнийг хүйсийн шинжээр үл ялгаварлах үзэл, зан үйлийг өөрсдийн үлгэр дууриал, гэр бүлийн хүмүүжлээр олгох үүрэгтэй” гэж заасан байна. (14.4)

Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хуулинд эцэг, эх, асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигч нь дараах үүргийг хүлээдэг байна. (12-р зүйл)

Үүнд:

- хүүхдийн эрүүл мэндийг хамгаалах амьдрах эрүүл саруул, аюулгүй орчин бүрдүүлэх, нэн шаардлагатай хоол хүнс, орон байр, хувцас, тоглоом, бусад шаардлагатай зүйлээр хангах,
- хүүхдэд удам угсаагаа мэдүүлж, төрөлх хэл, бичиг үсэг, ёс заншил, түүх соёлын уламжлалыг эзэмшүүлэх;
- хүүхдэд эх орон, ард түмэн, эцэг эх, ах дүү, төрөл садан, бусад хүнийг хайрлан хүндэтгэх үзэл, үнэнч шударга, тэвчээр хатуужилтай зан чанар, харилцааны соёл төлөвшүүлэх;
- хүүхдийг архидах, мансуурахад донтох, садар самуунд автах, хүчирхийлэл, гэмт хэрэг, эрх зүйн зөрчилд өртөхөөс сэргийлэх, хамгаалах;

- хүүхдийн эрүүл мэнд, ёс суртахуун, амь насанд нь аюул учруулах хөдөлмөр эрхлүүлэхгүй байх;
- хүүхдийг сурган хүмүүжүүлэх, авьяас чадварыг нь хөгжүүлэхэд сургууль, хамт олон, хүүхдэд боловсрол эзэмших боломж нөхцөлийг бүрдүүлэх, хүүхдийн болон бусад холбогдох байгууллага, албан тушаалтан, иргэдийн дэмжлэг туслалцааг авч, хамтран ажиллах;
- хүүхдийг эрүүл мэндийн болон хууль тогтоомжид заасан бусад даатгал, эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээнд хамруулах;
- хүүхдийн нэр төр, эрүүл мэнд, хувийн нууцыг хамгаалах, үзэл бодлыг хүндэтгэх, саналаа чөлөөтэй илэрхийлэх боломжийг бүрдүүлэх;
- хүүхдэд журамт үүргээ биелүүлэхэд нь туслах;
- хүүхдийн үйлдсэн гэмт хэрэг, зөрчлийн улмаас учруулсан хохирлыг хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу арилгах;

Эцэг, эх тусдаа амьдрах болсон, гэрлэлтээ цуцлуулсан нь үүргээс чөлөөлөх үндэслэл болдоггүй байна.

Хүүхдийн эрхийн конвенцийн 19-р зүйлд *“оролцогч улсууд эцэг эх, хууль ёсны асран хамгаалагч, хүүхдийг асран халамжилж байгаа бусад хүн хүүхдийг бие бялдар, сэтгэл зүйн хувьд бүхий л хэлбэрээр дарамтлах, доромжлох, сөргөөр ашиглах, хайр халамжгүй орхих, зүй бусаар хандах, хэрцгийгээр харьцах, албадан хөдөлмөрлүүлэх буюу бэлгийн хүчирхийллээс хамгаалах зорилгоор хууль тогтоох, захиргааны, нийгмийн болон эгээрлийн бүхий л шаардлагатай арга хэмжээ авна”* гэж заасан байна.

Хүүхдийн бие махбодид учруулж буй хүчирхийллийн хэлбэрүүдээс хамгийн их тохиолдсон хүчирхийллүүдийг хэн үйлддэгийг тодруулахад насанд хүрсэн хүмүүс тэр дундаас багш, эцэг эх, асран хамгаалагч нар дээрх хүчирхийллийн хэлбэрүүдийг хүүхдийн бие махбодид үзүүлдэг байна.¹⁹

2. ХОЛБООНЫ БҮГД НАЙРАМДАХ GERMAN УЛС

Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улсын Үндсэн хуулийн 1 дэх хэсгийн 6 дугаар зүйлд гэрлэлт, гэр бүл төрийн хамгаалалтад байна хэмээн хуульчилсан байна. “Гэр бүл” гэсэн ойлголт нь эцэг, эх тэдний хүүхдүүдийн хоорондын харилцааг хамрах ба дээрх заалт нь энэ институтийн Үндсэн хуулийн баталгаа, тус улсын нийтийн болон хувийн эрх зүйд тусгалаа олж уг суурь үнэт зүйлийн илэрхийлэл болдог ажээ.

Үндсэн хуулийн 2 дахь хэсгийн 6 дугаар зүйлийн дагуу хүүхдийг халамжлан хүмүүжүүлэх нь эцэг эхийн зүй ёсны эрх, тэргүүн зэргийн үүрэг байдаг.

Гэр бүлийн хууль, тогтоомжийн гол эх сурвалж нь Германы Иргэний хуулийн дөрвөн бүлэг бүхий 4 дүгээр ном болдог ба эхний гурван бүлэг нь “Иргэний гэрлэлт”, “Гэр бүлийн харилцаа”, “Асран хамгаалах” гэсэн харилцааг тус тус зохицуулна²⁰.

Нийгмийн хамгааллын тухай хуулийн 8 дугаар ном болох “Хүүхэд, залуучуудын тухай” хууль нь онцгой ач холбогдолтой бөгөөд энэ хуулийн дагуу хөдөө тосгон, 60 000 доошгүй хүн амтай хотод өргөн эрх мэдэл бүхий хүүхэд, залуучуудын асуудал эрхэлсэн байгууллага ажилладаг.

¹⁹Хүүхдийн хүчирхийлэлд өртөж буй байдлын судалгаа-2014., НХГБХГ, ММСЖ ХХК.

²⁰German Civil Code BGB. Book 4 Family Law, Division 2 Relationship, Title 5 Parental custody. www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/

Иргэний хуульд “эцэг, эхийн халамж хамгаалал” нь хүүхдийн эрх, ашиг сонирхлыг нэн тэргүүнд тавих, улам бүр өсөн нэмэгдэж буй хүүхдийн бие даах гэсэн чадварыг харгалзах зарчимд тулгуурлахыг хуульчилсан байна. Тус хуулийн 4 дүгээр номын 2 дахь хэсгийн 5.1626 дахь зүйлд эцэг, эх насанд хүрээгүй хүүхдээ асран хамгаалах эрх, үүрэгтэй болохыг зааж, эцэг, эхийн асран хамгаалал нь хүүхдээ асран хамгаалахын зэрэгцээ түүний хөрөнгийг мөн харж хамгаалахыг хэлнэ хэмээн тодорхойлжээ²¹.

Эцэг, эх нь хууль ёсны хүүхдээ хамтран асран хамгаалах ба боловсрол олгох болон бусад хүүхдийн амьдралын чухал асуудлаар санал зөрөлдсөн тохиолдолд Гэр бүлийн шүүхэд хандах эрхтэй. Тус шүүх нь эцэг, эхийн өмнөөс шийдвэр гаргахгүй боловч эцэг, эхийн хэнийх нь санал шийдвэрлэх үүрэгтэй болохыг тодорхойлж өгдөг.

Эцэг, эх нь хүүхдийн хөрөнгийг харж хамгаалах үүрэгтэй болохын хувьд хүүхдийн хөрөнгөөс олсон орлогыг зөвхөн хүүхдийн хэрэгцээнд л зарцуулах боломжтой. Хүүхдийн нэрийн өмнөөс хийгдэх онцгой чухал худалдаа, наймааг Гэр бүлийн шүүхийн зөвшөөрөлтэй хийнэ.

Иргэний хуулийн 4 дүгээр номын 2 дахь хэсгийн 5.1626 дахь зүйлд хүүхдийн хувийн ба өмчийн эрх зөрчигдөн, хүүхэд бие бялдар сэтгэл, санаа, сэтгэцийн хувьд аюултай байдалд орвол Гэр бүлийн шүүх хүүхдийн эрх, аюулгүй байдлыг хамгаалах бүх шаардлагатай арга хэмжээг авах үүрэгтэй. Эцсийн арга хэмжээ нь эцэг, эх байх эрхийг нь хэсэгчлэн болон бүрэн хасах шийдвэр юм. Эцэг, эх асран хамгаалах эрхээ хэтрүүлсэн, хүүхдийнхээ өмнө хүлээсэн үүргээ биелүүлээгүй, хариуцлагатай эцэг, эх байх чадваргүй тохиолдолд эцэг, эх байх эрхийг нь хасна.

Гэхдээ ХБНГУ-ын Үндсэн хуулийн дагуу эцэг, эх байх эрх нь чухал үндсэн эрхүүдийн нэг учраас эцэг, эх байх эрхийг хасах асуудалд өндөр босго, шалгуур тавьдаг. Хүүхэд, залуучуудын асуудал эрхэлсэн төрийн байгууллага хүүхдийг гэр бүлээс нь салган авч өөр гэр бүл, хүмүүс, байгууллагад асран, хүмүүжүүлэхээр шилжүүлэхийн өмнө хүүхдийн сайн сайхны төлөө ямар арга хэмжээ авсан, цаашид ямар арга хэмжээ авах гэж байгаа талаар нухацтай судлан үздэг. Үүний дараа эцэг, эхийн эрхийг хязгаарлах талаар ямар нэг шийдвэр гаргадаг байна.

Тус улсын хууль тогтоомж нь 16 нас хүрээгүй хүүхдийг хараа хяналтгүй орхихыг хориглодог ба үүнийг зөрчсөн тохиолдолд тухайлбал, эцэг, эхийг 10-15 минут хүүхдээ хараа хяналтгүй үлдээсэн бол торгох хуультай. Германы эрүүгийн хуулийн Асран хамгаалах, хүмүүжүүлэх үүргээ зөрчих гэсэн 171 дүгээр зүйлд *“Арван зургаан нас хүрээгүй этгээдийг асран хамгаалах, хүмүүжүүлэх үүргээ зөрчин түүний бие бялдар, сэтгэцийн хөгжилд хор учруулах, улмаар түүнийг гэмт хэрэг үйлдэх, биеэ үнэлэхэд хүргэсэн хүнийг гурван жил хүртэл хугацаагаар хорих буюу мөнгөн торгууль ногдуулна”*²² гэж заажээ.

Холбооны Бүгд Найрамдах Герман улсад хүүхдийн эрхийг хамгаалах асуудалд онцгой анхаарал хандуулдаг бөгөөд төрийн болон иргэдийн үүсгэл санаачилгын олон тооны байгууллагууд энэ чиглэлд үйл ажиллагаа явуулдаг. Тухайлбал, Хүүхэд, залуучуудын газар, өдрөөр ажилладаг Урьдчилан сэргийлэх-эмчилгээний газар ба Асрамжийн газар, Эмэгтэйчүүдийн асрамжийн газар, Хүүхэд хамгаалах төв гэх мэт болно.

Жишээ нь, Хүүхэд хамгаалах төвүүд нь хүчирхийллийн (биеийн, сэтгэцийн, бэлгийн г.м.) асуудалтай гэр бүлд тусламж үзүүлэх зорилготой тусгай албад юм. Тэд “Хүүхэд хамгаалах орчин үеийн ажил” нэрийн дор үйл ажиллагаагаа явуулдаг ба нийгмийн ажилтан, сэтгэл зүйч, сурган хүмүүжүүлэгч, социологич зэрэг 5-10 ажилтан нэг баг болон ажилладаг.

²¹Мөн тэнд

²²Уголовный кодекс Германии, § 171, <http://constitutions.ru/?p=5854>

Төвийн ажилтнууд үр нөлөөтэй тусламж үзүүлэхийн тулд хүчирхийллийн шалтгааныг мэдэх шаардлагатай гэсэн үзэл баримтлалын үүднээс хүүхдэд хүч хэрэглэх нь зөвхөн гэр бүлийн зөрчлийн илэрхийлэл бус, нийгмийн үйл явц, түүний хүндрэл, асуудал нь гэр бүлийн харилцаанд нөлөөлж байгаа хэрэг гэсэн ойлголтоор хүчирхийллийг цогц байдлаар нь авч үздэг байна.

Германы Кельн хот ба Хойд Рейн Вестфали холбооны мужийн жишээн дээр зарим тоо баримтыг авч үзье. Хуулийн дагуу орон нутгийн хүүхэд хамгаалах байгууллага буюу Jugendamt (CPB) болон цагдаагийн газарт хүүхдийн эрхийн зөрчлийн талаар эцэг, эх, хүүхэд өөрөө ба бусад гурав дахь тал мэдээлж болно.

Үнэхээр хүүхдээ хүмүүжүүлж “дийлэхгүй” буюу өөрсдөө муу хүмүүжүүлэгч болохоо хүлээн зөвшөөрсөн хүмүүс (архичид, хар тамхичид, сэтгэцийн өөрчлөлттэй) тусламж хүсэх нь олонтаа байдаг. Нөхцөл байдлыг зохицуулах арга нь зөвлөгөө өгөх, тусламж үзүүлэхээс эхлээд хүүхдийг гэр бүлээс нь авах хүртэл маш олон янз байна.

2013 онд Кельн хотод төрөл төрөгсөд, хөршүүд, багш нар, цагдаагийн газраас хүүхдэд аюул заналхийлж байгаа талаар 11.780 удаа хотын тусгай алба (Gefahrdungsmeldungs-Sofort-Dienst)-руу мэдээлсэн байна. Үүнээс 3480 тохиолдолд эмнэлгийн тусламж үзүүлэн, 2716 хүүхдийг халамжинд авсан ба эдгээрээс 2412 хүүхдийг шүүхийн шийдвэр гарахаас өмнө гэр бүлээс нь авч асрамжийн газар шилжүүлсэн²³.

Хойд Рейн Вестфали холбооны мужид мөн 2013 онд 12.259 хүүхэд халамжийн байгууллагын ивээлд орсон ба тэдний 40.1 хувь нь 14-өөс доош насны хүүхэд, 48 хувь нь эмэгтэй хүүхдүүд байсан байна²⁴.

Хүүхдийг эцэг, эхээс нь авч асрамжийн байгууллагад шилжүүлэх шалтгаан нь эцэг, эхчүүд хүүхдийн өмнө хүлээсэн үүргээ биелүүлж чадаагүй, эцэг, эхийн хоорондын харилцааны асуудал, тус улсад хүүхэд ганцаараа орж ирэх (дүрвэгсэд) зэрэг янз бүрийн шалтгаантай байжээ.

3. НОРВЕГИ УЛС

Норвеги улсад Хүүхдийн асран хамгаалагчийн буюу эцэг, эхийн хариуцлагын тухай асуудлыг 1981 оны Хүүхдийн тухай хууль²⁵ /The Children act/, 1927 оны Асран хамгаалагчийн тухай хууль²⁶ /Guardianship act/-уудад тус тус тусгасан байна. Хүүхдийн асран хамгаалагчийн үүрэг хариуцлагын тухай бие даасан хуультай ч энд зөвхөн хүүхдийн өмнөөс хуулийн байгууллагад хүлээх хариуцлага буюу хүүхдийн гаргасан зүй бус үйлдлийн төлөө хүлээх эцэг эхийн үүрэг хариуцлагын талаар зохицуулсан байна.

Харин Хүүхдийн тухай хуулийн 5-р бүлэгт эцэг, эхийн үүрэг хариуцлагын тухай заасан бөгөөд “хүүхдийн асран хамгаалагч” гэдгийг түүний эцэг эх болон хууль ёсоор хүлээн зөвшөөрөгдсөн түүний ойр дотнын хүн гэж тодорхойлсон байдаг бол “хүүхдийн асран хамгаалал” гэсэн ойлголтод хүүхдийг асран хамгаалах үүрэг ба тэдний төлөө шийдвэр гаргах эрх аль аль нь багтсан байна. Гэхдээ энэ хуульд хүүхдийн эд хөрөнгөтэй холбоотой асуудал болон хууль зүйн төлөөллийн эрх үүрэг багтаагүй.

²³О защите прав ребенка в Германии. <http://pora-valit.livejournal.com/2830106.html>

²⁴Мөн тэнд.

²⁵The Children Act No. 7 of 8 April 1981. www.regjeringen.no/en/dokumenter/the-children-act/id448389/

²⁶Parental Responsibilities Norway.

Эцэг, эхийн үүрэг хариуцлага

Норвегийн Хүүхдийн тухай хуулийн 30-р зүйлд зааснаар хүүхдийн асран хамгаалагч нь юун түрүүнд түүний эцэг байх ба тэдгээр нь хүүхдээ 18 нас хүртэл түүний өмнө дараах үндсэн үүрэг хариуцлагыг хүлээдэг. Үүнд:

- Хайр, халамж, асаргаагаар хангах
- Зөв зохистой арга хэлбэрээр өсгөн бойжуулах, тэжээн тэтгэх
- Сурган боловсруулах, боловсрол эзэмших нөхцөлийг бүрдүүлэх
- Эрүүл мэндийн үүрэг хариуцлага
- Орон байраар хангах, /хаана амьдрах тухайд/
- Удирдан чиглүүлэх,
- Тэдний өмнөөс шийдвэр гаргах үүрэгтэй.

Ингэхдээ аливаа шийдвэрийг хүүхдийн хүсэл сонирхолд нийцүүлэн гаргах ёстой гэдгийг мөн хуульд тунхагласан байдаг байна.

Асран хамгаална гэдэг нь эцэг, эхийн үүрэг хариуцлагыг аяндаа дагалдах зүйл мөн бөгөөд эцэг, эх нь салсан ч хүүхдээ асран хамгаалах үүрэг хариуцлага нь хэвээр байна. Харин Гэр бүлийн тухай хуулиар эцэг, эх нь хууль ёсоор салсан бол хүүхэд асран хамгаалах төлөвлөгөө гарган түүний дагуу эрх үүргийг харилцан зөвшилцөн үргэлжлүүлэн биелүүлэх үүрэгтэй. Энэ нь хүүхэд эцэг, эхийнхээ хэнтэй нь хамт амьдрахаас үл шалтгаалан заавал биелүүлэх үүрэг хариуцлагад тооцогдоно. Норвегид эцэг, эх хүүхдийн өмнө хүлээсэн үүргээ заавал биелүүлэх ёстой.

1927 оны Норвегийн асран хамгаалагчийн тухай хуульд зааснаар эцэг, эх нь хүүхдийн санхүүгийн асуудлыг мөн шийдвэрлэнэ.

Хүүхдийн тухай хуулийн 30.2-р зүйлд эцэг, эхчүүд хүүхдээ сонирхол, чадвар, боломжийн дагуу боловсрол эзэмшихийг ханган баталгаажуулах үүрэгтэй бөгөөд 15 болон түүнээс дээш насны хүүхэд өөрийнхөө боловсролын тухайд эцэг, эхийн зөвшөөрөлгүйгээр шийдвэр гаргаж болно гэж заасан байна.

Мөн 18-аас доош насны хүнийг хууль эрх зүйн хувьд төлөөлөх хүн нь түүний эцэг, эх буюу хууль ёсны асран хамгаалагч байна.

Эд хөрөнгийн захиран зарцуулалтын асуудлыг 1927 оны Асран хамгаалагчийн тухай хуулийн 3-р зүйлд заасан этгээдүүд эрхлэн явуулах ба тэдгээр нь эцэг, эх буюу асран хамгаалагч байна. Гэхдээ 15 болон түүнээс дээш насны хүүхэд өөрийн хөдөлмөрлөж олсон орлого, авсан бэлэг, хуульд өөрөөр заагаагүй бол, өвлүүлэгч өв залгамжлалыг тухайн хүүхэд бүрэн захиран зарцуулах ёстой гэж заасан бол захиран зарцуулах эрхтэй байна.

Хүүхдийн тухай хуулийн 31-р зүйлд зааснаар хүүхэд насанд хүрмэгц /18/ хүүхдийн өмнөөс шийдвэр гаргах эрх дуусгавар болно. Мөн 18 нас хүрээгүй л бол тэрээр гэрлэсэн байсан ч эцэг, эхийн үүрэг хариуцлага хэвээр үргэлжилнэ.

Энэ хуулийн жишээ хууль /Case law/ нь мөн Эцэг, эхийн үүрэг хариуцлагын тухай хуулийн чухал нэгэн хэсэг болдог.

Эцэг, эхийн хариуцлагад ногдуулах шийтгэл

Норвегид эцэг эхийн хариуцлагад ногдуулах шийтгэл гэж журамласан зүйлгүй. Харин хэрэг шийдвэрлэсэн жишээ хуулиуд нь /Case law/ хуулийн нэгэн хэсэг болдог.

Эцэг, эх өөрсдийн үүрэг хариуцлагыг ямар ч тохиолдолд ханган биелүүлж явахыг эрхэмлэнэ. Тэр бүү хэл эцэг, эх гэр бүлээ цуцлуулсан нь хүртэл тэдний эцэг, эхийн хариуцлагаас чөлөөлөгдөх үндэслэл болдоггүй. Тэд тэрхүү үүрэг хариуцлагаа үргэлжлүүлэн биелүүлэх ерөнхий журамтай. Гэхдээ аль нэгийнх нь эцэг эсхүл эхийн хариуцлагыг цуцлах тохиолдол бий. Энэ нь практик амьдрал дээр зөвхөн гэр бүл цуцлуулсны дараа хөндөгддөг. Хоёр тал харилцан зөвшөөрсөн эсхүл шүүхийн шийдвэрт үндэслэн эцэг, эх байх хариуцлагыг цуцална.

1981 оны Норвегийн Хүүхдийн тухай хуулийн 48-р зүйлд зааснаар бол дээрх асуудлыг хүүхдийн хүсэл сонирхолд хамгийн сайн нийцэхээр зохицуулна гэжээ. Шүүхийн практикаас үзэхэд, хүүхэдтэйгээ цуг амьдардаг эцэг эсхүл эхийн үүрэг хариуцлагыг хэрвээ энэ хариуцлагаас таагүй нөхцөл үүсэхээр байгаа тохиолдолд цуцалдаг байна. *Жишээлэхэд, түүний ерөнхий зан байдал нь хүүхдэд хор хөнөөлтэй (дорд үзэн шоовдорлодог, хүчирхийлдэг, бэлгийн дарамт үзүүлдэг зэрэгт сэжиглэгдсэн)* гэж үзэх үндэстэй бол эцэг эсхүл эхийн хариуцлагыг цуцална. Зарим тохиолдолд эцэг, эхийн хоорондын харилцаа нь цаашид хүүхдийнхээ тухайд хамтрах ямар ч аргагүй болтлоо муудсан зэрэг нь аль нэгийнх нь эцэг, эхийн хариуцлагыг цуцлахаас өөр аргагүй болгодог тал байдаг байна. Ийнхүү эцэг, эхийн хариуцлагыг цуцлах талаар гагцхүү эцэг, эхийн аль нэг нь нөгөөгийнхөө тухайд шүүхэд гомдол гаргах эрхтэй.

Хэрвээ дээр дурдсанчлан хүүхэдтэйгээ зүй бус харилцсан нь баттай бөгөөд ноцтой бол түүнийг Ерөнхий Иргэний Шийтгэлийн Хууль²⁷ ба Эрүүгийн хуулийн²⁸ дагуу шийдвэрлэнэ. Тухайлбал, Ерөнхий Иргэний Шийтгэлийн хуулийн “Бэлгийн хүчирхийллийн хэрэг” гэх 19-р бүлэг, “Гэр бүлийн харилцааны хэргүүд” гэх 20-р зүйл, “Хүний эрх чөлөөний эсрэг хэрэг” гэх 21-р бүлэг зэргээр журамлаж байна.

Ерөнхий Иргэний Шийтгэлийн хуулийн 20-р бүлгийн 219-р хэсэгт:

- А) Урьдын эсхүл одоогийн хань ижил,
- Б) Урьдын эсхүл одоогийн хань ижлийн удамд шууд хамаарах садан төрөлд,
- В) Өөрийн удамд шууд хамаарах хүнд,
- Г) Өөрийн гэр бүл дэх гишүүнд,
- Д) Өөрийн асран хамгаалалд буй хэнийг ч сүрдүүлэх, албадах, эрх чөлөөнд нь халдах, хүчирхийлэх эсхүл бусад ямарваа бүдүүлэг эсхүл олон удаагийн дорд үзэх зэргээр авирласан хэнийг боловч гурван жилээс илүүгүй хугацаагаар хорьж шийтгэнэ.

Хэрвээ дорд үзэх үйлдэл нь бүдүүлэг эсхүл хохирогч нь нас барсан эсхүл бие, эрүүл мэндийн хувьд ноцтой гэмтэж хохирсон бол гэмт этгээдийг 6 жилээс илүүгүй хугацаагаар хорьж шийтгэнэ. Энэхүү хэргийг үйлдэхэд тусалсан, оролцсон этгээдэд адил шийтгэлийг ногдуулна гэхчлэн заасан байна.

Бусад бэлгийн хүчирхийлэл, эрх чөлөөний эсрэг зэрэг хэргүүдийг заахдаа хэрвээ 14 наснаас бага, заримдаа 16 наснаас бага насны хүүхдүүдийг хохироосон бол гэж онцлон заасан нь эцэг, эхийг оролцуулаад бүгдэд хамааралтай гэсэн үг юм.

²⁷General Civil Penal Code. www.un.org/depts/los/legislationandtreaties/pdf/nor_penal_code.pdf

²⁸Criminal code. www.loc.gov/law/help/norway-criminal-law_new.php

4. ИХ БРИТАНИ УЛС

Их Британид асран хамгаалагчийн хариуцлагыг эцэг, эхийн хариуцлага (**parental responsibility**) гэсэн ойлголтын хүрээнд авч үздэг. Эцэг, эхийн хариуцлагын талаарх ойлголтыг Хүүхдийн тухай /1989 оны/ ²⁹ хуульд тодорхойлсон байна. Уг хариуцлага нь хүүхдийн төрсөн эцэг, эхээс гадна хуулийн дагуу эрх үүрэг хүлээсэн бусад хүн, байгууллагад бас хамаатай.

Эцэг, эхийн хариуцлага³⁰

Хуульд тодорхойлсноор, хуулийн дагуу хүүхдийн эцэг, эхэд хүүхэд болон түүний өмч хөрөнгөд хамааралтай олгогдсон эрх, үүрэг, эрх мэдэл, хариуцлага, бүрэн эрхийг эцэг, эхийн хариуцлага гэж ойлгоно.

Эцэг, эхийн хариуцлага нь хүүхэд төрөнгүүт хэрэгжиж эхэлдэг бөгөөд бүх эхчүүд, ихэнх эцгүүд хуулийн дагуу эцэг эхийн хариуцлагыг хүлээдэг.

Эцэг, эхийн гол үүрэг хүүхдийг амьдрах орон байраар хангах болон асран хамгаалах явдал юм. Түүнээс гадна эцэг эх нь дараах үүрэг хариуцлагатай байна. Үүнд:

1. хүүхэд хүмүүжүүлэх;
2. хүүхдэд боловсрол сонгох, боловсрол эзэмшүүлэх;
3. хүүхдийн эрүүл мэндэд анхаарал тавих;
4. хүүхдэд нэр өгөх, нэр өөрчлөхийг зөвшөөрөх;
5. хүүхдийн өмч хөрөнгийг хамгаалах зэрэг болно.

Эцэг, эх нь хүүхэдтэй хамт амьдардаггүй, байнгын харилцаа холбоогүй байдаг ч түүний өсөлт хөгжил болон сайн сайхан амьдрахад туслах ёстой.

Эцэг, эх нь хүүхдийнхээ өмнө эцэг, эхийн хариуцлага хүлээсэн эсэхээс үл хамааран хүүхдэд санхүүгийн дэмжлэг тусалцаа үзүүлнэ.

Эцэг эхийн хариуцлагыг дараах хүмүүс хүлээдэг.³¹ Үүнд:

1. Эх нь хүүхдээ төрүүлсэн цагаасаа эхлэн эцэг эхийн хариуцлагыг хүлээнэ.
2. Эцэг нь хүүхэд төрөхөөс өмнө, эсвэл төрсний дараа хүүхдийнхээ эхтэй гэрлэсэн бол эцэг эхийн хариуцлагыг хүлээнэ. Хэрэв хүүхдийнхээ эхтэй гэрлээгүй бол дараах тохиолдолд уг хариуцлагыг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- хүүхдийн төрсний гэрчилгээнд эцгээр бүртгүүлсэн бол (2003 оны 12-р сарын 1-нээс мөрдөж байна);
- Хүүхдийнхээ эхтэй гэрээ байгуулсны үндсэн дээр эцэг нь уг хариуцлагыг хүлээх;
- Шүүхийн шийдвэрээр эцэг нь уг хариуцлагыг хүлээх зэрэг болно.

3. Тухайн хүүхдийг шүүхийн зөвшөөрлөөр гэртээ авч, хамт амьдрахаар болсон хүн;
4. Хүүхдийг хуулийн дагуу үрчилж авсан хүн;
5. Хүүхдийг шүүхийн шийдвэрийн дагуу орон нутгийн эрүүл мэнд, халамжийн байгууллагын асаргаанд шилжүүлсэн бол уг байгууллага эцэг эхийн хариуцлагыг хүлээнэ.
6. Хуулийн дагуу томилогдсон асран хамгаалагч;

²⁹Children Act 1989. www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/41/content

³⁰Parental rights and responsibilities. www.gov.uk/parental-rights-responsibilities/what-is-parental-responsibility

³¹Мөн тэнд

7. Аюултай, эрсдэлтэй нөхцөлд орсон хүүхдийг шүүхийн шийдвэрээр хамгаалалтад авсан байгууллага, эсвэл хувь хүн түр хугацаанд эцэг эхийн хариуцлагыг хүлээдэг.

Хүүхдийн төрсөн эхээс бусад асран хамгаалах үүрэг бүхий хүн, байгууллага, мөн хүүхдийнхээ эхтэй гэрлээгүй тохиолдолд төрсөн эцэг ч гэсэн эцэг эхийн хариуцлагыг зөвхөн хуулийн дагуу шүүхийн шийдвэрээр хэрэгжүүлнэ.

Хүүхдийг асран хамгаалах, тэдний аюулгүй байдлыг хангах³²

Их Британид насанд хүрээгүй хүүхдийг санхүүгийн боломжгүй байдлаас зовж зүдрэх, өлсөх, гэрт болон гадаа гудамжинд хүчирхийлэлд өртөх, эцэг эхийн хариуцлагагүй байдлаас хордох, гэмтэж бэртэх зэргээр аюулд осолд орохоос урьдчилан сэргийлэхэд ихээхэн анхаардаг. Энэ нь эцэг эх, асран хамгаалагчийн үүрэг төдийгүй үүний төлөө хүүхэд хамгаалах үүрэг бүхий тусгай төрийн байгууллага хүртэл ажилладаг байна. Ялангуяа, насанд хүрээгүй хүүхдийг хараа хяналтгүй ганцааранг нь үлдээхгүй байхад онцгой анхаарал хандуулдаг. Их Британид 14 нас хүрээгүй хүүхдийг хараа хяналтгүй орхиж болохгүй бөгөөд үүнийг эрүүгийн хэрэгт тооцдог. Хэрэв насанд хүрээгүй хүүхдийг хараа хяналтгүй орхивол холбогдох байгууллагаас эцэг эхийг хариуцлагад татна. Түүнчлэн, Их Британид нийгэм хамгааллын чиглэлээр ажилладаг байгууллагууд хүүхдийн эрх ашгийг хамгаалах, ялангуяа насанд хүрээгүй хүүхдийг хараа хяналтгүй үлдэхээс сэргийлэхэд ихээхэн анхаарал хандуулж байна.

Хүүхдийн төлөө ажилладаг байгууллагуудаас хүүхдийн амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангах үүднээс чухал шаардлагатай зөвлөмжүүдийг байнга гаргадаг бөгөөд үүнийг эцэг эхчүүд, асран хамгаалагч нар дагаж мөрдөх ёстой. Өөрөөр хэлбэл, энэ нь эцэг эхийн үүрэг хариуцлагын нэг хэсэг юм. Зөвлөмжүүдээс заримыг дурьдвал:

- Хордохоос сэргийлж, цэвэрлэгээний болон ахуйн хэрэглээний бодис, химийн бодис, эм тариа, хорт бодисыг хүүхдийн гар хүрэхгүй газар тавих;
- Хүүхдийг түлэгдэхээс сэргийлж шатамхай бодис, галт тогооны өрөөнөөс аль болох хол байлгах;
- Үер усны аюулаас хамгаалах;
- Галын аюулаас хамгаалах, галын аюул болон гал түймэрийн үед өөрийгөө хэрхэн хамгаалах талаар хүүхдэд сайтар тайлбарлаж ойлгуулах;
- Гэрийн шат, гэрийн гадаа хашаа цэцэрлэг болон бусад газарт унаж, ойчих, улмаар бэртэл авахаас сэргийлэх;
- Гэрт болон бусад газар хараа хяналтгүй ганцааранг нь үлдээхгүй байх зэрэг болно.

Их Британид эцэг эхийн үүрэг хариуцлагыг хэрэгжүүлэхэд эцэг эх, асран хамгаалагч нарт нэн тустай үйлчилгээний нэг бол Family Information Service буюу гэр бүлд мэдээлэл өгөх үйлчилгээ юм. Эндээс эцэг эх, асран хамгаалагч нь хүүхэд асрах, хүүхдийн боловсрол, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн асуудал гэх мэт хүүхэдтэй холбоо бүхий бүх төрлийн мэдээлэл, зарим дэмжлэг, тусламжийг үнэ төлбөргүй авах боломжтой.

5. ИРЛАНД УЛС

Хүүхдийн асран хамгааллын асуудлыг нийгмийн үйлчилгээний тухай хууль, гэр бүлийн болон эцэг эхийн эрх, үүргийг тогтоосон хуулийн бүрэлдэхүүнд багтаасан байна.

³²<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk>

Ирланд улс хүүхдийн асран хамгаалагчийн хариуцлагын тухай асуудлыг зохицуулсан бие даасан хуульгүй боловч 1991 оны Хүүхдийн асаргааны тухай /Child care act/³³, хуулиар 0-18 хүртэлх настай хүүхдийн асран хамгаалал, гэр бүлд туслалцаа үзүүлэх асуудлыг дэмжих чиг үүрэг бүхий байгууллагууд, асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигч, асран хүмүүжүүлэгчдийн хооронд үүсэх харилцааг зохицуулжээ.

Эцэг, эхийн үүрэг, хариуцлага

Гэр бүлд эцэг, эх нь хүүхдийн асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигч байж хүүхдийн эрүүл мэндийг хамгаалах, амьдрах эрүүл саруул орчинг бүрдүүлэх, нэн шаардлагатай хоол хүнс, орон байр, бусад зүйлсээр хангах, эрүүл чийрэг өсгөн бойжуулах, суурь боловсрол эзэмшүүлэх үүрэгтэй.

Хэрэв хүүхдийн асран хамгаалагч хуулиар хүлээсэн эрх үүргээ хүндэтгэн үзэх шалтгаанаар биелүүлэх боломжгүй болсон тохиолдолд гэр бүлийг дэмжих үйлчилгээ үзүүлэх чиг үүрэг бүхий байгууллагуудад хуулийн дагуу хандах эрхтэй.

Хүүхдийн асаргааны тухай хуулийн 2.3-т тухайн хангалттай халамж, хамгаалалт асаргаа авч чадахгүй байгаа хүүхдүүдэд Эрүүл мэндийн хуульд зааснаар *хүүхдийн эрүүл мэндийн зөвлөл* нь дараах төрлийн асран хамгааллын дэмжих үйлчилгээ үзүүлнэ. Үүнд:

- Хараа хяналтгүй орон гэргүй хүүхдүүдэд зориулсан үйлчилгээ,
- Хүүхдийн үрчлэлт болон эцэг, эх асран хамгаалагчийн эрхийг сэргээх,
- Хүүхдийн асран хамгааллын талаар зөвлөх үйлчилгээ,
- Хүүхдийн асран хамгааллын сайн дурын байгууллага, иргэдэд туслалцаа үзүүлэх,
- Хүүхдийн халамж, гэр бүлийг дэмжих үйлчилгээ үзүүлэхтэй холбогдсон аливаа асуудлаар судалгаа, тайлан гаргах,
- Гамшиг ослын үед дэмжлэг туслалцаа үзүүлэх.

Хүүхдийн асаргааны тухай хуулийн 4.1 -т Хүүхдийн асран хамгааллын асуудлаар хүүхдийн эрүүл мэндийн зөвлөл нь захирамж гаргах, эрх нь зөрчигдсөн гэж үзэж буй асуудлаар дүгнэлт гаргах, шүүхэд өргөдөл гаргах эрхтэй. Эрх нь зөрчигдсөн хүүхдийг хамгаалалтад авч эцэг, эх, асран хамгаалагчаас тусгаарлана. Шүүхээс хүүхдийн хууль ёсны асран хамгаалагчийг тогтоож, мэдэгдэл хүргүүлэх бөгөөд асран хамгаалагч харгалзан дэмжигч хуульд заасан хугацаанд хүүхдээ асран хамгаалалтандаа аваагүй буюу шаардлага биелүүлээгүй тохиолдолд 6 сар хүртэлх хугацаагаар хорих буюу 500 фунт стерлингийн торгууль ногдуулна.

Ирландад хүүхдийн эсрэг хүчирхийллийн талаар иргэн бүр Хүүхэд, гэр бүлийн байгууллагад утсаар болон бичгээр, биечлэн мэдээлэх үүрэгтэй. Эдгээр мэдээллийн дагуу *Хүүхэд, гэр бүлийн агентлаг* хүүхдийн хүчирхийллийн бүх тайланг үнэлэх, дүгнэх эрхтэй. *Хүүхэд асаргааны тухай хуулиар* эцэг, эх, асран хамгаалагч хүүхдийг үл тоомсорлох, сэтгэл санааны дарамт, бие махбодын болон бэлгийн хүчирхийлэлд оруулах, хүүхэдтэй зүй бусаар харьцах, зодох, гэртээ ганцааранг нь үлдээсэн бол нэн даруй арга хэмжээ авна.

Хүүхдийн асаргааны тухай анхан шатны үнэлгээг нийгмийн ажилтан хийх бөгөөд асаргааны талаар ямар нэгэн асуудал байгаа эсэхийг шалгахын тулд нийгмийн эрүүл мэндийн сувилагч, хэл, ярианы эмч, орон нутгийн нийгмийн халамжийн ажилтан, нярайн асаргааны сувилагч, гэр бүлийг дэмжих ажилтан, сэтгэл зүйч, бүсийн эрүүл мэндийн ажилтан зэрэг хүмүүс үнэлгээ гаргах эрхтэй байна.

³³Child vsre Act, 1991. www.irishstatutebook.ie/1991/en/act/pub/0017/

Эрүүгийн хууль (хүүхэд, эмзэг бүлгийн талаарх гэмт хэргийн талаар мэдээллийг нуун дарагдуулах) 2012. Criminal Justice (Withholding of Information on Offences against Children and Vulnerable Persons) Act 2012³⁴-аар хүүхэд, эмзэг бүлгийн хүмүүсийн эсрэг тодорхой заасан гэмт хэрэгт холбоотой мэдээллийг нуун дарагдуулсан бол хуулийн дагуу гэм буруутайд тооцогдоно.

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

- Үндсэн хууль /1992/,
- Гэр бүлийн тухай /1999/,
- Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай /1999/,
- Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай /2011/,
- Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай /2014/,
- Эрүүгийн хууль /2002/,
- Хүүхдийн эрхийн тухай конвенц /1990/,
- Мянганы хөгжлийн зорилтод суурилсан Үндэсний хөгжлийн цогц бодлого УИХ-2008 №12
- Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн оролцоог дэмжих хөтөлбөр (2008-2012) ЗГ-2006 №283,
- Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх хөтөлбөр (2007-2015) ЗГ-2006 №282,
- Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвшиггүй хэлбэрийг устгах үндэсний хөтөлбөр (2008-2014) ЗГ-2011 №303.
- Хүүхдийн хүчирхийлэлд өртөж буй байдлын судалгаа-2014, НХГБХГ, ММСЖ ХХК.

Гадаад хэлээр

- Основной закон Федеративной Республики Германии. www.rfhwb.de/Pravo/
- German Civil Code BGB. Book 4 Family Law, Division 2 Relationship, Title 5 Parental custody. www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/
- Уголовный кодекс Германии, § 171. <http://constitutions.ru/?p=5854>
- О защите прав ребенка в Германии. <http://pora-valit.livejournal.com/2830106.html>
- Children Act No. 7 of 8 April 1981. www.regjeringen.no/en/dokumenter/the-children-act/id448389/
- ceflonline.net/wp-content/uploads/Norway-Parental-Responsibilities.pdf
- General Civil Penal Code.
- www.un.org/depts/los/legislationandtreaties/pdf/nor_penal_code.pdf
- www.loc.gov/law/help/norway-criminal-law_new.php -Criminal code
- Parental rights and responsibilities. www.gov.uk/parental-rights-responsibilities/
- Children Act 1989. www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/41/contents
- <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk>
- www.teescpp.org.uk/children-and-young-persons-act-1933
- Child vsre Act, 1991. www.irishstatutebook.ie/1991/en/act/pub/0017/

³⁴Criminal Justice (Withholding of Information on Offences against Children and Vulnerable Persons) Act 2012. www.irishstatutebook.ie/2012/en/act/pub/0024/